

№ 48 (593)
Снежань 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

👉 **Бібліятэка: краязнаўства ў Варнянах** – стар. 3

👉 **Наша гісторыя: паходжанне муроў на Свіслацкім замку** – стар. 4

👉 **Спрадвечнае: чырвоны кут – духоўны і матэрыяльны кантэксты** – стар. 5

Васіль Грыневіч. Вігілійная мелодыя

Пра ліцвіна, патрыёта, творцу...

15 снежня ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі да 250-годдзя з дня нараджэння **Міхала Клеафаса Агінскага** адбылася прэзентацыя мультымедычнага рэсурсу «Служыць Радзіме...» і кнігі Леаніда Несцерчука «Міхал Клеафас Агінскі: Ліцвін, Патрыёт, Творца».

Унёскам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ў святкаванне юбілею і папулярнага асобы М.К. Агінскага стала стварэнне электроннага рэсурсу «Служыць Радзіме...». Ён уключае вялікі аб'ём бібліяграфічнай і фактаграфічнай інфармацыі, гуказапісы твораў кампазітара, залічбаваныя копіі прыжыццёвых нотных выданняў, парыжскага выдання яго мемуараў на французскай мове, а таксама ў перакладзе на польскую мову з фондаў бібліятэкі, і некаторыя архіўныя дакументы, прадастаўленыя Дзяржаўным музеем гісторыі тэатральнай і музычнай культуры.

Навукова-папулярнае выданне Л. Несцерчука «Міхал Клеафас Агінскі: Ліцвін, Патрыёт, Творца» прысвечанае жыццю і дзейнасці гэтай выбітнай асобы, адраджэнню, вяртанню і папулярнасці яго матэрыяльнай і духоўнай спадчыны. Шматпланавая і плёная палітычная, культурная і мецэнацкая дзейнасць Агінскага ў дваццацігадовы перыяд яго жыцця ў сваім маентку Залессе на Смагоншчыне пакінула значны след у айчыннай гісторыі і культуры. Яго творчая спадчына стала агульнай для Беларусі і суседніх краінаў і сведчыць аб глыбокіх еўрапейскіх каранях беларускай культуры.

Электронны рэсурс і кніга будуць цікавымі для выкладчыкаў гісторыі і архітэктуры, музыкі і мастацтва, студэнтаў ВУ і навучэнцаў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў, мастацтвазнаўцаў, спецыялістаў па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, гасцей Беларусі.

Michal Kleofas Aginski
Міхал Клеафас Агінскі:
Ліцвін, Патрыёт, Творца

Пагодле інфармацыі
арганізатараў

На тым тыдні...

* **16 снежня** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася **персанальная выстаўка жывапісу «Заслаўе. Жывапісныя імпрэсіі старога горада» Віктара Маркаўца (1947 – 2013)**. Выстаўка праходзіць пры ўдзеле Нацыянальнага мастацкага музея, Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе», Заслаўскага гарадскога выканаўчага камітэта, ТАА «Мабільныя ТэлеСістэмы».

У экспазіцыі прадстаўлена больш за 70 палотнаў, прысвечаных гісторыі і культуры старажытнага горада, дзе мастак жыў шмат гадоў.

* **16 снежня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным

музеі Якуба Коласа адкрылася **выстаўка ілюстратара і карыкатурыста Аляксандра Каршакевіча «Усмешкі з добраю душой»**. Цяпер Аляксандр Пятровіч – намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Вожык» і ўжо больш за 30 гадоў з'яўляецца мастаком рэспубліканскага альманаха сатыры і гумару.

* **17 снежня** ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва адкрылася **выстаўка «Прастора Суціна»**, на якой прадстаўлены творчыя вынікі працы ўдзельнікаў міжнароднага жывапіснага пленэру, што праходзіў у вёсцы Засвір Мінскай вобласці.

* **18 снежня** ў «Гасцёўні Уладзіслава Галубка», аддзеле філіяла Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры» адкрылася **выстаўка «Ледзяныя карункі»** навучэнцаў Акадэміі Творчасці «Talent» – цэнтра мастацтваў для дзяцей і дарослых.

* **22 снежня** ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі пачала

працаваць **выстаўка для дзяцей «Прывітанне, Дзед Мароз!»**. Пад час адкрыцця малыя наведнікі змаглі паўдзельнічаць у віктарынах і ўбачыць навагоднія мультфільмы на сапраўдным сінемаскопе.

* **23 снежня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася **персанальная выстаўка жывапісу Алены Шлегель «Сады Семіраміды»**, вынік творчай дзейнасці мастачкі за апошнія 15 гадоў. Наведнікі выстаўкі маюць магчымасць ўбачыць працы з серыяў «Этнаграфія», «Міфалогія», «Алфавіт», «Рабро Адама», «Медальёны».

* **3 24 снежня па 9 студзеня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адбываецца **калядны інтэрактыўны праект «Арт-Елкі»**. Разам з ім працуе выстаўка мастачкі Ганны Сілівончык, якая стварае свае карціны ў яркай і незабыўнай манеры спалучэння дзіцячых вобразаў і фантазіі дарослага мастака.

А. Каршакевіч

Нашы віншаванні

*** Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Рэспублікі Беларусь імя І.І. Жыновіча** сёлета адзначае немалы юбілей. Акурат 85 гадоў таму, у 1930 г., быў заснаваны Дзяржаўны ансамбль беларускіх народных інструментаў, тады ў яго складзе было дванаццаць чалавек. Кіраўніком ансамбля, а пазней – салістам, канцэртмайстрам і педагогам быў Іосіф Жыновіч. У 1937 г. пастановай Саўнаркама БССР на аснове ансамбля быў створаны

аркестр беларускіх народных інструментаў. З 1946 г. Жыновіч прызначаны мастацкім кіраўніком і дырыжорам Дзяржаўнага народнага аркестра БССР, які з 1974 г. стаў насіць яго імя. З 1975 г. мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам аркестра з'яўляецца Міхаіл Казінец.

Віншваем адзін з найстарэйшых музычных калектываў краіны з юбілеем, зычым поспехаў, натхнення і новых выдатных мелодыяў!

*** 115 гадоў таму 25 снежня была адкрытая Мінская абласная бібліятэка імя А.С. Пушкіна. Гэта адна з найстарэйшых бібліятэк Беларусі і найбуйнейшы інфармацыйны, адукацыйны і культурна-асветны цэнтр Мінскай вобласці.**

Бібліятэка была заснаваная Мінскай гарадской думай як гарадская публічная бібліятэка да святкавання стагоддзя з дня нараджэння А.С. Пушкіна.

Установа атрымала шырокую папулярнасць у народзе: за кароткі тэрмін была набыта вялікая колькасць кніг, а колькасць падпісантаў на

кнігі няўхільна расла. Першы будынак бібліятэкі быў размешчаны на вуліцы Захар'еўскай (цяпер пр. Незалежнасці), а ў 1904 годзе бібліятэку перавялі на вул. Хрышчэнскую (у наш час вул. Інтэрнацыянальная).

У сакавіку 1938-га бібліятэка была рэарганізаваная ў Мінскую абласную бібліятэку імя А.С. Пушкіна.

У 1966 годзе было прынятае рашэнне аб узвядзенні новага будынка абласной бібліятэкі імя А.С. Пушкіна на вуліцы Гікалы ў цэнтры горада. Новы будынак адчыніў свае дзверы для чытачоў у лістападзе 1971-га.

Пры бібліятэцы існуюць клубы і аб'яднанні па інтарэсах, праводзяцца чытацкія сустрэчы, сустрэчы з пісьменнікамі, прэзентацыі новых кніг, навуковыя канферэнцыі.

У 1993-м пачалася праца па аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў, у выніку якой быў створаны электронны каталог, базы дадзеных кніг і брашураў, краязнаўчай літа-

ратуры і іншых дакументаў.

У 1996 годзе, у выніку супрацоўніцтва з культурнымі цэнтрамі замежных краінаў у Беларусі, у бібліятэцы адкрыты «Франка-Беларуская зала інфармацыі пра сучасную Францыю». Таксама адным з асноўных відаў дзейнасці бібліятэкі з'яўляецца ўвекавечванне памяці А.С. Пушкіна. Так, у 1998-м да 200-годдзя з дня яго нараджэння ў бібліятэцы быў арганізаваны Пушкінскі інфармацыйны цэнтр, у якім створаны зборны каталог дарэвалюцыйных выданняў і публікацыяў пра паэта, што захоўваюцца ў бібліятэках, музеях і архівах Беларусі.

Мінская абласная бібліятэка валодае найбуйнейшым у вобласці ўніверсальным фондам дакументаў – звыш 770 тысячаў асобнікаў, а таксама ажыццяўляе доступ да віртуальнай чытальнай залы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць супрацоўнікаў бібліятэкі з юбілеем установы і жадаюць плёну ў працы, натхнення, здароўя і дабрабыту!

Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Рэспублікі Беларусь імя І.І. Жыновіча

Будынак бібліятэкі імя А. Пушкіна

«Не сумны станькаўскі вечарок»

Менавіта пад такою назвай напрыканцы лістапада ў сельскай бібліятэцы в. Станькава, што на Дзяржыншчыне, адбылася цікавая літаратурная вечарына, на якой беларуская пісьменніца, журналістка Алена Стэльмах сустрэлася са сваімі землякамі, прыхільнікамі яе творчасці. Віноўніцу цікавага вечара ведаюць добра не толькі на Дзяржыншчыне і ў Беларусі, але і ў Расіі. Яна – сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расіі, сябра Саюза журналістаў Беларусі, аўтар некалькіх кніг, шматлікіх артыкулаў у часопісах і газетах.

Ва ўтульнай зале сабраліся прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі з Дзяржынска, Дзяржынскага раёна і Мінска. А. Стэльмах расказала прысутным аб сваім творчым шляху, знаёміла ўсіх са змешчанымі на стэндзе сваімі друкаванымі выданнямі. За 7 гадоў працы на пасадзе галоўнага рэдактара «Белорусской лесной газеты» А. Стэльмах падрыхтавала і выдала шэраг кніг па лясной гаспадарцы Беларусі: «Глубокские вершины», «Зелёное богатство Буда-Кошелёвщины» і інш. У кнізе «Лесные дороги подвига» аўтарка стварыла зборны вобраз беларускага Лесу, за што атрымала ганаровае прафесійнае званне «Заслужаны журналіст Беларускага саюза журналістаў».

Не забывае пісьменніца і маленькіх чытачоў. Сёлета ў выдавецтве «Звязда» выйшла кніжка для дзяцей «Як мядзведзь пчаларом стаў», дзе знайшла сваё месца і казка А. Стэльмах «Дуб і крумкач». А сваю першую кнігу «С небесной высоты тебе, земля, спасибо» яна напісала пад час працы ў газеце «Чырвоная змена», і падштурнуў яе да напісання Алесь Карлюкевіч, які тады быў галоўным рэдактарам «Чырвонкі». На вечарыне госці даведліся, што Алена Анатолеўна піша таксама і вершы. Некалькі твораў яна прачытала. Можна спадзявацца, што хутка выйдзе ў свет і зборнік яе вершаў. Нездарма людзі кажуць, што калі чалавек таленавіты, дык ён таленавіты ва ўсім. Гэта тычыцца непасрэдна А. Стэльмах.

А пачала яна адточваць сваё журналіскае і пісьменніцкае пяро з працы ў раённай дзяржынскай газеце «Сцяг Кастрычніка», куды яе накіравалі пасля заканчэння журналіскага факультэта Белдзяржуніверсітэта. Жыхарам Дзяржыншчыны надоўга запомніліся і нядаўнія часы, калі А. Стэльмах працавала галоўным рэдактарам дзяржынскай раённай газеты «Узвышша». Менавіта дзякуючы нястомнай энергіі яе і дырэктара Дзяржынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі Валянціны Клімовіч былі

арганізаваныя такія цікавыя культурныя мерапрыемствы, як свята вёскі Навасады, чытанні, прысвечаныя Карусю Каганцу і Адольфу Янушкевічу. Мiane як чытача глыбока ўразіла, з якой любоўю і замілаваннем напісала Алена Анатолеўна аб сваёй вёсцы Навасады ў спецыяльным выпуску газеты «Навасадская крынічка»! Так можа напісаць пра вёску, яе людзей, яе гісторыю толькі сапраўдны майстар слова і патрыёт роднага краю. На старонках «Узвышша» часта друкаваліся вершы

За вокнамі былі цэпра і слота, а ва ўтульным памяшканні бібліятэкі гаспадарылі паэзія, песні і цудоўны настрой. Неабходна адзначыць, што такія сустрэчы насельніцтва з цікавымі людзьмі не толькі ў раённым цэнтры, але і ў сельскай мясцовасці, сталі за апошнія часы добрай традыцыяй на Дзяржыншчыне. Надоўга запомніцца гасцям і самой А. Стэльмах гэтая змястоўная вечарына. Добрага шляху Вам, паважаная Алена Анатолеўна, творчага натхнення і новых сустрэчаў з неаб'якавымі да літаратуры людзьмі!

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Краязнаўчая праца Варнянскай сельскай бібліятэкі

Варнянская сельская бібліятэка – адна з найстарэйшых бібліятэк Астравецкага раёна. Датай яе заснавання лічыцца 1939 г.

У пасляваенны час з 1 жніўня 1944 г. была адноўленая праца клуба і хатаў-чытальняў у Астраўцы і Варнянах. І сёння Варнянская бібліятэка з’яўляецца годнай пераемніцай культурных традыцый краю.

Варняны, старажытная вёска Астравеччыны, вядзе свой пачатак з 1391 г. З XVI ст. паселішча належала старому шляхецкаму роду Абрамовічаў, з якога выйшлі многія дзяржаўныя і ваенныя дзеячы, удзельнікі грамадска-палітычнага руху ў Беларусі.

Самай значнай і шырока вядомай у раёне была сядзіба ў Варнянах і лічылася адной з найпрыгажэйшых на Віленшчыне ў 2-й пал. XVIII – 1-й пал. XIX ст. Яна з’яўлялася часткай так званага «ўзорнага» Варнянскага палацава-гарадскога архітэктурнага ан-

Нязменна выклікае ў чытачоў цікавасць да гісторыі Варнянаў летапіс вёскі, дзе змешчаныя звесткі ў раздзелах «Адкуль у вёсцы імя», «Час утварэння вёскі», «Успаміны старажылаў», «У полі Вялікай Айчыннай вайны», «Новая вёска – новыя людзі», «3 лексікі роднай вёскі» і інш.

шай мясцовасці», «Вязні Вялікай Айчыннай вайны», «Лёс яўрэйскага насельніцтва на тэрыторыі Гродзеншчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны». На ўроку памяці «Трагедыя вайны ў памяці народнай» адбылася электронная прэзентацыя «Помні іх імёны – яны прайшлі дарогамі вайны». З кожным годам сведкаў тых далёкіх ваенных падзеяў становіцца ўсё менш, таму ў той дзень наведнікі змаглі ўспомніць ветэранаў вайны – аднавяскоўцаў, якіх ўжо няма сярод нас.

Сёлета адзначаліся юбілейнымі знакамітыя асобаў, звязаных творчасцю і лёсам з нашым краем, якія былі сапраўднымі патрыётамі Радзімы, пісалі для беларусаў і на беларускай мове. Гэта і Казімір Сваяк (Канстанцін Стаповіч) – паэт і святар, і Стары Улас (Уладзіслаў Сівы-Савіцкі) – збіральнік фальклору, паэт-самавука і публіцыст, ды інш.

З 2007 г. пры бібліятэцы працуе гасцёўня «Варнянскія сустрэчы» і мае 10 пастаянных удзельнікаў ва ўзросце ад 25 да 65 гадоў. Гасцёўня зарэкамендала сябе як месца, дзе чытачы маюць магчымасць не толькі правесці свой вольны час, але і прыняць актыўны ўдзел у масавых мерапрыемствах, падзяліцца з маладымі чытачамі сваім жыццёвым вопытам.

Шмат цікавых сустрэчаў адбылося за гэтыя гады: з вядомымі людзьмі – пісьменнікам В. Рагойшам; з вядомымі землякамі – прафесарам А. Мальдзісам, фотамастаком А. Юркойцем; з мясцовымі аматарамі паэзіі, з бабулямі («Берагіна роду»; па выхаванні дзяцей і ўнукаў); з галоўным рэдактарам газеты «Астравецкая праўда» Н. Рыбік ды інш.

Шмат гадоў (з 1992-га) у бібліятэцы працуе Алена Багдановіч, бібліятэкар 1-й катэгорыі з вышэйшай адукацыяй. За сваю бібліятэчную дзейнасць неаднаразова была ўзнагароджаная граматамі. А за стварэнне летапісу вёскі яна атрымала Ганаровую грамату Упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама за перамогу ў абласной акцыі «Пішам гісторыю вёскі».

Святлана ЯЛОЎСКАЯ, метадыст
Астравецкай раённай бібліятэкі

Свет у каляровых промнях

Напрыканцы лістапада ў музеі-сядзібе «Пружанскі палацык» адкрылася выстаўка твораў народнага майстра Беларусі Марыі Кулецкай. На выстаўцы, якая мае назву «Свет у каляровых промнях» і прысвечаная юбілею мастацкі, прадстаўлена больш за паўсотні яе працаў, выкананых у тэхніцы роспісу па шкле.

М. Кулецкая, «Каляды»

Марыю Мікалаеўну з яе маляванкамі, якія паступова становяцца мастацкімі візітоўкамі Пружаншчыны, добра ведаюць на радзіме і за яе межамі. Мастачка з’яўляецца сябрам Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, абласнога Саюза майстроў «Скарб», грамадскай арганізацыі аматараў мастацтва рэгіёна «Белавежская пушча» і Брэстчыны «Тур». М. Кулецкая ўдзельнічае ў рэгіянальных, нацыянальных і міжнародных грамадска-культурных праектах і фестывалях, праводзіць прэзентацыі і майстар-класы, папулярызуе традыцыйнае беларускае мастацтва. Пра дасягненні пружанскай майстрыхі, якая першая ў Беларусі стала займацца адраджэннем роспісу па шкле, сведчаць шматлікія дыпломы, а таксама яе выстаўкі ў Беларусі, Польшчы і Літве.

Сярод працаў іншых майстроў роспісу па шкле маляванкі М. Кулецкай стаяць асобна, бо маюць істотны адрозненні. На першым месцы ў творах самабытнай мастачкі – натуральнасць і народная манера выканання. У той жа час за нібыта простымі карцінкамі з не вельмі глыбокімі сюжэтам, нескладанай каляровай гамай хаваюцца сапраўдныя мастацкія творы. «Шклінкі» не ўспрымаюцца як нешта спрощанае і безмястоўнае, у іх адчуваецца густ, дасканаласць валодання тэхнікай. Гэта ўжо не звычайныя маляванкі, якія яшчэ ў мінулым стагоддзі ўпрыгожвалі вясковыя хаты, а прафесійнае

пераасэнсаванне ўзораў народнай творчасці, адраджэнне традыцыйнага мастацтва на якасна новым узроўні. Менавіта гэта дазваляе творам М. Кулецкай арганічна ўпісвацца ў сучаснае жыццё і адначасова захоўваць сувязь з мінуўшчынай.

Як кажа майстрыха, некаторыя сюжэты для яе працаў узятыя з даўніх узораў мастацкага афармлення шкла (карціны «Кацяняты», «Галубкі», «Лебедзі», «Кветкі ў кошыку»), але большасць тэмаў навеяныя беларускім фальклорам і гісторыяй. Шырокае прызнанне атрымалі серыі шкляных карцінаў, дзе ў своеасаблівай манеры адлюстраваная нашая гісторыка-культурная спадчына: «Беларускія народныя святы і абрады», «Помнікі архітэктуры Пружаншчыны», працы «Легенда аб Мухаўцы» і «Пружанскі палацык», якія ў 2010 г. перамаглі на конкурсе «Лепшы беларускі сувенір», а таксама карціны на рэлігійную тэму «Вялікдзень», «Ражаство», «Юрай», «Панцеляймон», «Еўдакія» і інш.

Вышэйзгаданыя працы М. Кулецкай разам з іншымі яе роспісамі па шкле можна ўбачыць да канца студзеня наступнага года на выстаўцы ў музеі-сядзібе «Пружанскі палацык».

Наталля ПРАКАПОВІЧ,
галоўны захавальнік
фондаў музея-сядзібы
«Пружанскі палацык»

самбля, закладзенага Марцыянай Абрамовіч у 2-й пал. XVIII ст. па праекце архітэктара А. Касакоўскага ў стылі позняга барока.

У 2015 г. Астравецкі раён адзначае 75-годдзе з часу ўтварэння. З гісторыяй раёна і вёскі Варняны чытачы знаёмяцца каля пастаяннай выстаўкі «Астравеччына – край дарогі» з наступнымі раздзеламі: «О родная зямля! Мой вечны клопат і любоў мая», «Жамчужына на карце Беларусі – Астравецкі раён», «Ты сама, радзіма, вершы пішаш, толькі ставіш прозвішча маё» (творы мясцовых паэтаў Р. Бялячыца, Я. Ціхановіча, Л. Кухарэвіч і інш.).

Копіі фотаздымкаў і літаграфіяў Варнянаў 1-й пал. XIX – пач. XX ст. прадстаўлены ў раздзеле выставы «Варняны даўнія і сучасныя».

Таксама тут ёсць тэматычныя папкі па гісторыі мясцовасці «Вандроўка ў часе: Варняны», «Матэрыялы аб старажытнай Астравеччыне», «Летапіс вёскі Варняны», «Спадчына».

Бібліятэка актыўна працавала да 70-годдзя Вялікай Перамогі. Прыцягвае ўвагу чытачоў фотавыстава «Помні іх імёны – яны прайшлі дарогамі вайны», на якую прадставілі фотаздымкі сваіх родных аднавяскоўцаў. У бібліятэцы змешчаныя тэматычныя папкі «Ветэраны Вялікай Айчыннай вайны на-

М. Кулецкая, «Белыя лаўкі»

Пра паходжанне муроў на Свіслацкім замку

Аўтар гэтых радкоў некалькі разоў сустракаў розныя меркаванні наконт паходжання каменнай пабудовы, руіны якой да гэтага часу стаяць на Свіслацкім замчышчы, у тым ліку – і ў крэйзнаўчай літаратуры. Таму лічыць мэтазгодным выказаць свае думкі па гэтым пытанні.

Упершыню я пабываў на замчышчы, калі ўзяўся за працу над гістарычнай часткай кнігі «Памяць» Асіповіцкага раёна, то бок узімку 1994/95 гадоў. Вядома, мне, як і любому іншаму чалавеку, які ўпершыню ўзышоў на свіслацкі пагорак, кінуліся ў вочы старыя каменныя сцены амаль метравай таўшчыні. Астатняя пляцоўка гарадзішча тады ўяўляла сабою сметнік. Натуральна, руіны з велічэзных валуноў пакінулі моцнае ўражанне.

Уражанне – уражаннем, але ж я даследчык, і таму ўласнае захапленне павінен адкінуць, каб высветліць, што гэта за пабудова і калі яна з’явілася на замчышчы. Наступным летам я зноў прыехаў у Свіслач, зрабіў замалёўкі руінаў, праставіўшы ўсе памеры, таксама занатаваў памеры асобных цаглянаў, з якіх былі выкладзеныя ўнутраныя сцены і аркі вокнаў. Вядома, што ўжо болей за сто гадоў у нашай краіне вырабляецца цэгла прыкладна аднолькавых памераў, то бок каля 6,5 x 12,5 x 25 см. І калі свіслацкія цагляны не ўкладуцца ў гэты стандарт, можна будзе гаварыць аб тым, што іх вырабілі значна раней.

Сапраўды, цагляны з замчышча аказаліся рознымі, даўжыня іх вагалася ад 24 да 27 см і нават да 31,5 см, шырыня ад 12 да 15 см, таўшчыня ад 5 да 7,5 см. Колер знач-

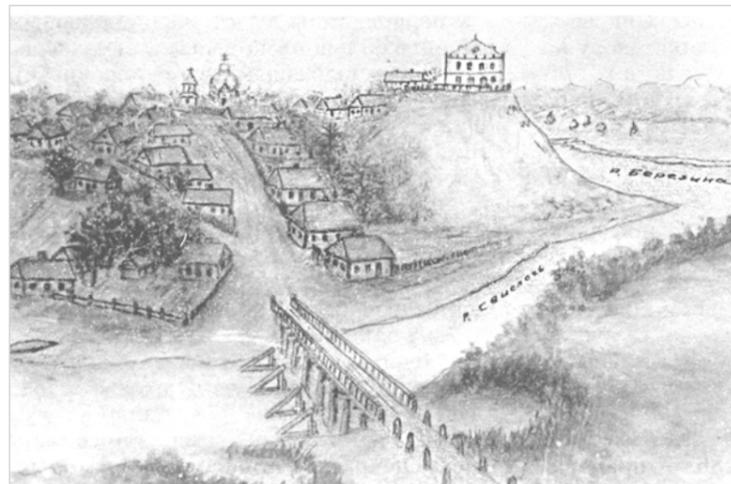
най іх часткі – жаўтавата-карычневы, але ж на заходняй сцяне цагляны больш ружова і маюць стандартныя памеры 25 x 12,5 x 6 см. Усе яны былі добра абпаленыя, бо ні адна з іх за шмат гадоў не пачкалася.

Прызнаюся, вельмі хацелася, каб у раёне знайшлася хаця б адна па-сапраўднаму старажытная пабудова, няхай сабе і зруйнаваная.

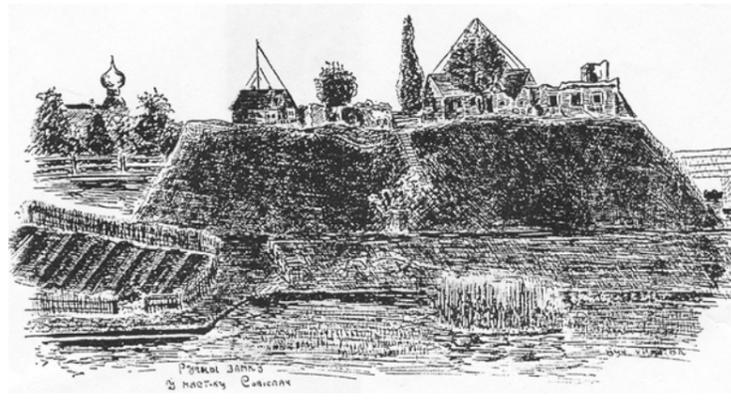
Але ж даследчыкі працуюць з фактамі, а не з жаданнямі; і ўвосень, знайшоўшы адрас рэстаўрацыйных майстэрняў у Мінску, я накіраваўся туды з фатаграфіямі і малюнкамі. Тыя рэстаўратары паглядзелі на мае свіслацкія малюнкi і адразу сказалі, што гэта тыповая «літоўская кладка» сяродзіны XIX стагоддзя, пашыраная ў Паўночнай Беларусі.

Унутраная сцяна каменнай пабудовы з часткай дымахода (цяпер не існуе). Фота 1998 г.

Акварэльны малюнак Свіслачы са школьнага музея (1910 г.)

Малюнак замчышча Свіслач (1928 г.)

Праца над кнігай «Памяць» цягнулася некалькі гадоў, я ездзіў на раскопкі, сядзеў у гістарычным архіве, сам наведваў кожную вёску ў раёне. І з цягам часу знайшоў дадатковыя аргументы, што падтрымлівалі меркаванне мінскіх рэстаўратараў.

Па-першае, гэта карта маёнтка Свіслач памешчыкаў Незабытоўскіх 1842 года. На паўднёвым баку мястэчка Свіслач добра бачнае замчышча каля сучаснага рэкавіянаў і Бярэзіны. Але ж яно пустое, ніякіх будынкаў там няма. Не думаю, што землемеры першай паловы XIX стагоддзя заблылі ці не здолелі намалюваць вялікую каменную пабудову на карце маштабу, што адпавядае прыкладна сучаснаму 1:100. Тым больш, што ўсе мяшчанскія дамы і нават гаспадарчыя будынкi там пазначаныя.

Па-другое, у Асіповіцкім раёне ёсць яшчэ адзін стары будынак, першы паверх якога зроблены з валуноў. Гэта клуб у Вязаўніцы. Цяпер яго сцены «ўпрыгожвае» сайдынг, але ў 1990-я гады яны былі пакрытыя тынкоўкай, што крышылася, адкрываючы шэрыя бакі камянёў. На першым паверсе была вясковая бібліятэка, на другім, які быў пабудаваны з цэгля, – зала для танцаў. Будынак у Вязаўніцы меншы за

свіслацкі паводле памераў, вокны ў ім зроблены па-іншаму, але ж агульны выгляд аналагічны. Як і ў Свіслачы, тут два ўваходы, на кожны паверх – асобы. Таксама, як і ў Свіслачы, вуглы падпіраюць магутныя каменныя контрфорсы. Сёння, паўтаруся, тут клуб, але ж першапачаткова гэта была гаспадарчая пабудова, хутчэй за ўсё – бровар.

Вось і ў Свіслачы, верагодна, быў пабудаваны такі ж бровар. На першы паверх гэтай будыніны вядуць не дзверы, а сапраўдныя вароты. Вялікая зала, у якую можна было патрапіць праз іх, – гэта свіран для захоўвання збожжа. Леваруч ад увахода былі два меншыя памяшканні; у сцяне, што іх падзяляла, у 1990-я гады былі добра бачныя рэшткі вялікай печы. У тоўшчы сцяны – разгалінаванне дымаходаў з прудухамі для ачысткі ад сажы. Яны вялі на другі паверх, сцены якога цагляныя. Найверагодней, гэта былі жылыя памяшканні. А пакой з печамі – вытворчы. Тут і варылі алкагольны прадукт.

Але ж узнікае пытанне: навошта на першым паверсе свіслацкага будынка такія вялікія вокны? Прызнаюся шчыра – не ведаю. Магчыма, проста з эстэтычнага пункту гледжання, каб было даспадобы ўладальнікам.

Такім чынам, выснова пакуль такая. Каменны будынак на замчышчы (у літаратуры яшчэ згадваецца і каменная ж стайня пры ім) з’явіўся не раней за 1842 год, але і не пазней за 1861 (у недалёкім Бабруйску ў 1847 годзе яшчэ не было ніводнай фабрыкі і ніводнага завода, а ў 1861 годзе дакументы паказваюць ужо дзве цагельні, што выраблялі цэглу стандартных памераў). Прызначэнне пабудовы было гаспадарчым, а рамантычныя байкі і легенды пра яе баявое мінулае не маюць пад сабою трывалых доказаў.

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы

Сучасны выгляд руінаў (2013 г.)

З даўніх часоў жытло чалавека несла на сабе разнастайную нагрук. У першую чаргу гэта была ўтылітарная функцыя – непасрэднае пражыванне ў ім. З цягам часу па меры развіцця ўзроўню гаспадарання, рэлігіі і вераванняў чалавек пачынае адводзіць сваёй будыніне не толькі гаспадарчае прызначэнне, але нават вылучае адмысловае культывае месца, якое пачынае граць важную сакральную функцыю як для гаспадара, так і для цэлага роду на працягу ўсяго жыцця чалавека – ад нараджэння і да смерці.

У час, як асобная сям'я займае сваё ўласнае, не радавое жытло, адбываецца ўсталяванне нормаў і правілаў узвядзення простага чатырохсценнага пабудовы. Адначасова ў жытле пачынае адводзіцца і сакральнае месца. У беларускім сярэднявеччы, паколькі на нашых землях ужо трывала панавала хрысціянства, былі захаваныя язычніцкія вераванні ў трансфармаваным і адаптаваным пад новую рэлігію выглядзе. Усё гэтае разам дало штуршок развіццю

Чырвоны кут у матэрыяльным і духоўным кантэксце

Сёння гарадскія жыхары ўсё меней узгадваюць, а часта і не ведаюць аб структуры жыццёвай прасторы свайго дома і функцыянальнай прыналежнасці кожнай з рытуальных і гаспадарчых зон.

што, дарэчы, запазычылася і хрысціянствам – напрыклад, вядомы нам каляндарна-абрадавы цыкл святаў беларусаў. З таго часу сталася так, што чырвоны кут займае пачэсны сям'ятычны статус, вышэйшы нават за парог (уваходны партал) і печ. Бо чырвоным кутом вызначалася галоўнае месца ў хаце – святое, Божае месца. За часамі хрысціянства правілам становіцца размяшчэнне ў куце розных культываваных рэчаў – абразы, ручнікі-

Чырвоны кут у хаце Таццяны Дземчыхінай, 1949 г.н. (в. Неглюбка Веткаўскага раёна)

рабілі свой ручнік-набожнік, а калі сям'я была замужняя, вешалі і агульны набожнік. Абразоў на покуці маглі быць даволі багата. Напрыклад, як хто нараджаўся, то адпаведна спраўлялі абраз для малага ды вешалі да ўсіх. Ці, напрыклад, калі сын у двор прыводзіў нявестку, то і яе дабраслаўлены абраз займаў сваё пачэснае месца. З часам і па меры павелічэння сям'і абразоў збіралася столькі, што іх маглі ставіць нават у два рады.

Уздоўж сценаў ад кута ішлі лавы, звычайна яны стаялі акурат пад вокнамі. Напрыклад, на ўсходзе Беларусі, дзе сам кут размяшчаўся з правага боку ад увахода, лавы мелі свой падзел: злева была мужчынская, а справа – жаночая. Як збіраліся спаць, то абавязкова стараліся класціся галавою ці бокам да кута. Аніак каб не нагамі. Калі нехта паміраў, то нябожчыка таксама клалі галавою да абразоў. Лавы часта мелі адтуліны для ўсталявання розных прыладаў і інструментаў для гаспадарчай працы.

Абедзены стол, што стаяў бліжэй да кута, меў на сабе сімвал еднасці, сямейнай моцы і дабрабыту, і за ім збіралася ўся сям'я. Таму даволі часта ён таксама ўпрыгожваўся разьбою, накрываўся абрусам, што рабілася як для ўпрыгожвання інтэр'ера, так і для падкрэслівання значнасці гэтай часткі жытла.

З покуццю звязаны шэраг розных культываваных, традыцыйных і гаспадарчых рытуалаў – ад нараджэння і да пахавання чалавека, ад пачатку і да сканчэння палявых працаў, і шматлікіх іншых. Калі браць у плане дэкаратыўнага насычэння жылой часткі пабудовы, то амаль побач з чырвоным кутом і над сталом вешаліся саламяныя «павукі». Яны, як вядома, разам з дэкаратыўнай функцыяй мелі і сакральную – паводле ўяўленняў нашых продкаў, уцягвалі ў сябе (ці, наадварот, разганялі) злую сілу, і таму іх два разы (альбо раз – залежыць ад мясцовасці) на год выносілі з хаты і спалывалі. Усё гэтае выразна падкрэслі-

вала асаблівую культываваную і сакральную вартасць чырвонага кута.

Галоўнае месца ў ніжняй сферы покуці займалі два атрыбуты-сімвалы: сноп з зернем-насеннем – што выступаў як мужчынскі пачатак, і дзяжа, у якой падымалася, расло цеста-рошчына – жаночы сімвал. Напрыклад, у Цэнтральнай Беларусі ў куце дзяжу ставілі на «крыжы» – адмысловым драўляным прыстасаванні. Таму нават сама прылада называлася адпаведна. Такім чынам, вартасцю кута з'яўляецца не толькі рэлігійны сэнс, што прадстаўлены ў верхняй яго частцы, але і сама ідэя кута як своеасаблі-

вага партала, памежнай зоны між двума светамі – Тым і Гэтым.

Умоўная мяжа чырвонага кута ішла па столі і аддзялялася бэлькамі. Крайняя ад кута бэлька служыла сакральнай мяжой між святым месцам для сям'і, дзе былі сканцэнтраваныя духоўныя атрыбуты, і гаспадарчай часткай, дзе зазвычай узімку працавалі, усталёўвалі люльку ці калыску, ставілі кросны і іншы гаспадарчы рыштунак. На гэтай бэльцы пісалі імёны ўсіх тых, хто нарадзіўся і памёр у гэтай хаце. Для такой справы нават адмыслова запрашалі пісара ці святара – любога, хто ўмеў чытаць і пісаць. А як ставілі новую хату, то калі гэтая бэлька была яшчэ харшая, яе таксама пераносілі ў працэсе будаўніцтва ў новы зруб. І як вынік на ёй маглі быць напісаны дзясяткі імёнаў блізкіх сваякоў некалькіх пакаленняў.

Такім чынам, покуць мела не толькі ўтылітарную функцыю ў жыццёвай прасторы чалавека, але і магічную, сакральную, дзякуючы якой захоўвалася памяць продкаў і еднасць роду. Таксама на падсвядомым узроўні з пакалення ў пакаленне перадаваўся духоўны стрыжань, культывае насычэнне жыцця простага чалавека, што вымусіла жыць у гармоніі з прыродаю і каларытна ды з густам абсталёўваць сваё жытло.

*Аляксандр ГАЛКОЎСКІ,
малодшы навуковы супрацоўнік
аддзела старажытнабеларускай
культуры Цэнтра даследаванняў
беларускай культуры,
мовы і літаратуры
НАН Беларусі*

Чырвоны кут у хаце Ульяны Петрашэнка, 1939 г.н. (в. Неглюбка Веткаўскага раёна)

не толькі сацыякультурных з'яваў, але і паклала пачатак усталяванню строгага іерархіі будаўніцтва жытла, асабліва інтэр'ера, таксама размяшчэння асноўных, галоўных элементаў насычэння хаты: печы, спальных месцаў, гаспадарчай часткі і чырвонага кута.

У дадзеным выпадку ўсім вядомы чырвоны кут, ці покуць, займае сакральнае месца, якое цесна пераплялося з дахрысціянскімі вераваннямі. У язычніцкія часы было актыўным пакланенне сонцу,

набожнікі, грамічныя свечы, святыя кнігі і вада. Таксама, напрыклад, паводле традыцыяў усходняй часткі Беларусі, калі хлопца забіралі ў рэкруты з нейкага двара, то як выпраўлялі яго, са следу бралі крыху зямлі, завязвалі ў вузельчык ды клалі на покуці. Самі ж абразы стараліся не вешаць, а ставіць на адмыслова прымацаваныя для гэтага драўляныя планкі-падстаўкі, дзе-нідзе сустракаліся нават упрыгожаныя разьбою. Таксама маглі рабіць і адмысловыя шафы. На кожны абраз

Чырвоны кут у Слуцкім этнаграфічным музеі

Чырвоны кут у хаце Анастасіі Тарасенка, 1933 г.н. (в. Неглюбка Веткаўскага раёна)

Наш календар

Апавядальнік пра ўладкаванне свету

Беларускі мастак-графік і ілюстратар **Юрый ЯКАВЕНКА** нарадзіўся 28 снежня 1965 г. у пасёлку Смалянінава Шкотаўскага раёна Прыморскага краю Расіі. Цяпер творца жыве ў Гродне. Працуе ў тэхніцы традыцыйнага афорта. Графічныя кампазіцыі характарызуюцца вытанчанасцю формы. Сюжэты твораў часта сюррэалістычныя; стварыў унікальную сістэму аўтарскіх вобразаў.

Займаўся малюнкам з дзіцячых гадоў, наведваў студыю Палаца хімікаў у Гродне. У 1972 г. быў накіраваны вучыцца ў Рэспубліканскую школу-інтэрнат для адораных дзяцей імя І. Ахрэмчыка. У 1992 г. скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, аддзяленне графікі. Працаваў мастаком-пастаноўшчыкам на кінастудыі «Беларусь-фільм», зняў мультыплікацыйны фільм «Месяц». У 1994 г. уступіў у Беларускі саюз мастакоў, у 2007 г. – у шведскае аб'яднанне «Grafikens Hus». Майстар афорта мае 25 міжнародных і айчынных узнагародаў. Гэта пацвярджае прызнанне беларускай школы станковай графікі. Адзін з прызаў Якавенкі – аўтапартрэт Рэмбранта, аддрукаваны з дошкі вялікага галандца. Такімі ўзнагародамі ў свеце ўганараваныя нешматлікія мастакі. Больш за 60 ягонных персанальных выставак прайшлі ў Гродне, Мінску, Маскве, у многіх краінах Еўропы. Ю. Якавенка стаў дзясятым беларускім мастаком, які атрымаў званне ганаровага члена Расійскай акадэміі мастацтваў.

З найзначных праектаў – «alfabeto» і «Царства Саламона». Першы прадстаўлены ў Мастацкай галерэі Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка ў 2010 г. Увайшлі графічныя ілюстрацыі да паэмы Міколы Гусоўскага «Песня пра зубра» і серыя гравюраў «alfabeto», прывесчаная творчому даследаванню літары. Аўтар разглядае алфавіт як «знакі з адназначным чытаннем» і як мнагазначныя сімвалы. Праект ажыццявіўся пры ўдзеле італьянскага друкара Джуліяна Якамучы, надрукаваны і аформлены ў Сан-Бенядэта-дэль-Тронта ў 2009 г. Як і ў часы Гусоўскага, кніга выкананая на паперы ручной працы з няроўнымі аркушамі, тэкст дапаўняюць 13 гравюраў. Кніга «Песня пра зубра» з гравюрамі Якавенкі была паднесена ў падарунак Папу Рымскаму Бенедыкту XVI і ка-

ралева Вялікабрытаніі Елізаветы II. Другі праект прадстаўлены ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ў 2014 г. Сюды ўвайшлі гравюры, што сталі ілюстрацыямі як англійскай, так італьянскай версіі выдання «Песня песней Саломона».

Пісьменнік Юры Гуменюк так пісаў пра Ю. Якавенку:

«Ягоня працы з'яўляюцца асноўным спосабам разумення свету, свядома перапрацаванага ў мастацкія вобразы, якія залежаць ад акрэсленай канкрэтыкі. Знаходзячыся ў гэтым «мінулым», мастак адчувае сябе ў эпасе першатварэння і нібыта мае права апавядаць пра паходжанне і ўладкаванне свету, пра тыя ці іншыя ягонныя элементы. Таму ён свядома запазычвае асобныя сюжэты, але толькі ў тым выпадку, калі яны атрымліваюць асэнсаванае месца ў светаглядзе мастака. Нездарма Юрый Якавенка абраў класічную тэхніку гравіравання (афорт) і знешнюю форму, вельмі падобную да класічных узораў мінулага. Такім чынам, ён запазычыў досвед, які быў сканцэнтраваны ў традыцыі старых майстроў.»

У афортах Юрыя Якавенкі адчуваюцца розныя традыцыі, разам з тым ягоня працы вабяць строгай мастацкай дысцыплінай і, нягледзячы на знешняе падабенства і варыяцыйнасць, маюць самастойную вобразную каштоўнасць».

Напрыканцы варта дадаць, што Юрый Уладзіміравіч – аўтар ілюстрацыяў да выдання аповесці Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха», ажыццёленае Беларусім фондам культуры да 80-годдзя класіка нашай літаратуры. Нагадаем, што твор выйшаў у 2010 г. на беларускай, рускай, украінскай і англійскай мове і ўжо стаў бібліяграфічнаю рэдкасцю.

Падрыхтаваў
Уладзімір ПУЧЫНСКІ

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць даўняга сябра з юбілеем. Зычым здароўя, творчых поспехаў і новых здзяйсненняў. Няхай у гравюрах адбіваюцца мінулыя чыны і сённяшні дзень нашай краіны!

Гістарычныя дэтэктывы з аршанскіх кварталаў

Вечары раннія, цямнее хутка... Акурат цяпер самы час распавядаць таямнічыя гісторыі. Відаць, таму пісьменнік Зміцер Дзядзенка сваю першую кнігу прозы назваў «Гісторыі ў прыцемках». Ды й прадставіў яе чытачам пад час доўгіх прыцемкаў у снежні.

Уласна, ёсць у назве і іншы сэнс. Прыцемкі гісторыі. Бо ж ці ўсе ведаюць пра голема, створанага некалі рэбе Аронам для доктара Францішка Скарыны? І пераследуе тое стварэнне нашчадкаў першадрукара... Пра кітайцаў, якія жылі ў Оршы ў пачатку мінулага стагоддзя? А яны бралі непасрэдна ўдзел у падзеях 1920-х гадоў... Пра ротмістра Якабіні? З ім звязанае знікненне «золата БНР». Не чулі і пра птушку Рух!? А яе ж яйкі колісь былі аздобаю і забавкаю тутэйшых магнатаў.

Такім чынам – дэтэктывы. Дэтэктывы з гістарычнаю асноваю. Жанр, распрацаваны Уладзімірам Караткевічам, прадоўжаны Уладзімірам Арловым, Вітаўтам Чаропкам, Кастусём Тарасавым... А цяпер – яшчэ адзін аўтар.

А. Пашкевіч

Нарадзіўся З. Дзядзенка ў Оршы, калі верыць яму, «з вокнаў радзіліні зазіраў праз плот на двор хаты Уладзіміра Караткевіча, якая стаіць побач, і спрабаваў падгледзець «творчую кухню» славутага пісьменніка-земляка». Прачытаўшы такое, выгукнеш: «Эге ж, дык вось адкуль тая пераемнасць!» Далей было паспяховае заканчэнне філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (часы незабыўнага Алега Лойкі!), праца на Беларускім тэлебачанні, у часопісе «Роднае слова», газеце «Наша Ніва»... Уласна, большасць ягонных сяброў ведаюць Змітра як паэта і барда. Праўда, прадстаўленыя ягонныя вершы і песні пакуль толькі ў калектыўных зборках. Будзем спадзявацца, пакуль.

Прэзентацыя кнігі, у якую ўвашлі апавяданне «Яйкі птушкі Рух», аповесці «Голем з Малой Мар'ямпольскай» і «Вуаерыст» прайшла ў мінскай кнігарні «Логвінаў». Пісьменнік Алесь Пашкевіч, які рэдагаваў кнігу, падзяліўся ўражаннямі ад твораў, згадаў навучанне на філфаку (ён – аднакурснік Змітра). І гэта, бадай, быў найбольш сур'ёзны выступ. Далей выступілі літаратуразнавец Ганна Кісліцына,

З. Дзядзенка і Г. Кісліцына

бард Алесь Камоцкі, журналіст Уладзімір Пучынскі. Прадстаўляючы Ганну, Зміцер значыць: «Калі прапаноўваў выступіць, яна запыталася ў мяне: «Зазаць толькі добрае, або як заўсёды?» Такім чынам, крытык выказвала не толькі захапленне прозаю, але й заўвагі ды прапановы.

«Старэйшы сабрат па бардаўскім цэху» А. Камоцкі прапанаваў прысутным свае пераспевы ірландскіх народных песень ды знакамітую «Мурку» ў перакладзе на беларускую. Такім чынам, тэматыка крыміналу, загадак, пераследу, пагоняў ды выкраданняў, што ёсць у творах Дзядзенкі, была прадоўжана песенным фальклорам. Ды й сам Зміцер паказаў некалькі сваіх песень у стылі так званых «шансону» з альбома, які некалі задумваўся з Аляксандрам Памідоравым, але так і не быў ажыццёлены.

Усе выступоўцы сышліся на адным: аўтар, пішучы пра загадкавыя падзеі, дае адказы і тут жа дадае новыя факты, што спараджаюць новыя загадкі. На якія ў кнізе ўжо няма адгадак. Вось, прыкладам, гісторыя з «праклёнам голема»: даведзена, хто ж забойца, пераканаўчыя факты ёсць, але... З'яўляецца дэталка, што прымушае засумнявацца, а ці аўтар не прытаіў штосьці яшчэ?

Не абышоўся З. Дзядзенка і без распаўсюджанага выразу «супадзенні літаратурных герояў з рэальнымі асобамі практычна нічым не пацверджаныя». Але напрыканцы аповесці падае доўгае «Пасляслоўе», дзе глумачыць, што многія згаданыя асобы, як і шэраг падзеяў у творы, былі насамрэч. Такія вось «гісторыі ў прыцемках» аршанскай і беларускай гісторыі (прабачце за таўталогію). Варта толькі ўзяць у рукі кнігу ды пачытаць. Каляднае сутонне спрыяе таму. Мы ж будзем чакаць працяг.

Лявон ПАЛЬСКІ
Фота Уладзіміра ПІРАТА

А. Камоцкі

Напрыканцы 2015 года аматары беларускай музыкі атрымалі падарунак, які застаецца з імі калі не назаўсёды, то надоўга дакладна. Гурт «Relikt» выдаў свой новы альбом, што называецца «Лекавыя травы». Пра яго нашае выданне пісала ў № 45 (лістапад 2015 г.). А нядзюна ў сталічным клубе «Re:Public» адбыўся вялікі канцэрт з нагоды яго прэзентацыі.

Напярэдадні імпрэзы музыкі зазначылі, што іх альбом, базаваны на беларускім фальклоры, – не даніна модзе, а ўнутранае пакліканне. Кожны з іх мае свае ўспаміны, свае ўзаемныя з народнай творчасцю. Так, бубнар Аляксандр Дземідзенка згадаў, як ягоная бабуля запарвала лекавую гарбату – чабор ды святаяннік, басіст Зміцер Наркевіч і сам збіраў з бабуляю зёлкі... А яшчэ распавёў, што ў яго «бабуля – настаўніца беларускай мовы ў вясковай школе, тата з вёскі. Ён вайсковец, шмат гадоў праслужыў у розных краінах, а беларускія слоўцы ўсё роўна праскокваюць». І ўжо ў сталым узросце на фэсце «Пятровіца» ў Шыпілавічах (Любанскі раён) спаткалі траўніцу Зоню Ігнатаўну Рудзько з вёскі Рачэнь непадалёк Любані. Пераказваць, што за творы сабраныя на кружэлцы, няма неабходнасці, лепей зазірнем на саму прэзентацыю.

Зала ў той вечар была паўнотная. Асабліва бітма – на танцападлозе. Зразумела, моладзь прыйшла патанчыць. Ды й не толькі – многія песні, што гучалі са сцэны (а, нагадаю, была прэзентацыя альбома), слухачы падхоплівалі ды падпявалі. Пачалася ж імпрэза з выступу запрошанага лідара гурта «Vчрај» Сержука Доўгушова, які сваімі мелодыямі на народных духавых інструментах зрабіў своеасаблівыя «ўводзіны» ў свет народных мелодыяў, а пад час канцэрта некаторыя народ-

Канцэрт напярэдадні Свята

ныя песні прагучалі ў рокавай апрацоўцы ад «Relikt». Апроч гэтага, ёсць у гурта і творы, заснаваныя на літаратурнай класіцы. Песня «Кабета Інсекта» базуецца на адным з апавяданняў Яна Баршчэўскага, «Балотныя агні» – паводле «Казак жыцця» Якуба Коласа. Выкананне кожнай песні падмацоўвалася адмыслова падобраным відэафрагам ды эфектамі – здымкі продкаў у традыцыйных строях, краявіды Беларусі, колеравыя інсталяцыі...

Прызнаюся, я да канцэрта не чуў песьні з «Лекавых траваў»... А хто бываў

на падобных канцэртах, ведае, што не заўсёды пад час жывога выступу можна ўхапіць увесь тэкст, асэнсаваць паэтычныя вобразы. І праблема тут не толькі ў працы гукарэжысёра. (Фалькларысту і лідару гурта «Ліцьвіны» Уладзіміру Бярбераву было прасцей – ён паслухаў кружэлку загадзя, часам сваімі ўражаннямі ад жывога выканання дзяліўся з вашым карэспандэнтам...) Таму было прыемна, што ў клубе сабраліся сапраўдныя аматары гурта, якія чулі песні не ўпершыню, не другі раз. Гэта і паказаў адмысловы

конкурс, які правёў лідар гурта «Rokash» Лявон Казакоў. Ён запрасіў на сцэну два дзясяткі смелых знаўцаў. І выйшлі не толькі маладыя слухачы, але і людзі ў гадах... Заданне: па чарзе па радку працытаваць увесь тэкст песні «Яшчарка». Не самае простае заданне, варта сказаць – са сваёй вобразнасцю, філасофіяй... Здаецца, загалованая песня была б прасцей, або – «Чаго ты, лосю...» (першыя акорды якой зала ўспрыняла як старога знаёмага, які прыядчыняе дзверы ў пакой).

Другое аддзяленне складалася з ранейшых песень гурта. А скончыўся канцэрт-прэзентацыя ўжо іншаю класікай – «Жураўлі на Палессе ляцяць». Такая вось павязь пакаленняў: фальклор – аўтарскія творы, што сталі народнымі, – апрацоўкі твораў папярэдняга ў сучасным духу.

Напрыканцы ж хачу працытаваць твор з новага альбома, што найбольш падыходзіць да дзён, якія мы ўсе будзем перажываць напрыканцы 2015-га і на пачатку 16-га:

*Сонца садзіцца, каб узняцца,
Да новых нас вяртацца,
Шанец дае зямлі адраджэння...*

І далей:

*Як дрэнна не было б –
усё напярэдадні.
Скрозь шэры асфальт сцябло
праб'ецца,
Іным чалавек раніцай
прачнецца.
Цемра адыдзе, святло адраджэння.*

І заяўляюць «Мы адмяняем страх – крочым па вадзе». Кажучы словамі з іншае песні, «Хрыстос нарадзіўся – свет перамяніўся». З радасным святам перамогі над холадам, зімою, доўгімі гадынамі цемры, якім, здаецца, канца не будзе!

**Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара**

Бразільскі паэт з Беларусі

Што беларусы – нацыя паэтаў, бадай, не патрабуе доказаў. Як не патрабуе доказаў, што часцяком нашыя суайчыннікі рабілі ўнёсак у культуру народа, сярод якога даводзілася жыць. І вось новы таму прыклад. Нараджэнец беларускага Гомеля Алег Альмейда жыве ў Бразіліі, піша на партугальскай мове і атрымаў высокую адзнаку. Пра тое я даведаўся з артыкула ў бразільскай газеце «Апсао культурал» (што азначае «Культурны выбар»). Вытрымкі з артыкула (што праўда, надрукаванага ў 2013 г.) я і прапануючы чытачам «Краязнаўчай газеты».

Алег Альмейда, аўтар «Успамінаў пра Гіпербарэю» і «Попельнай серады і іншых паэмаў», не чужы ў бразільскай паэзіі. Ён добра ведае яе, і бярэ пакрысе з усіх яе часоў, каб вы будаваць свой унікальны стыль.

Як беларус, які натуралізаваўся й зрабіўся бразільцам, здолеў ператварыцца ў аднаго з найбуйнейшых бразільскіх паэтаў XXI ст. – пытанне, на якое не можа адказаць нават сама паэзія. Як жа ён за такі кароткі час – меней ад васмыі гадоў – здолеў адшукаць час і сілы, каб спасцігнуць паэзію Бразіліі з каланіяльнай эпохі, і ўсяго ў дзвюх кніжках намаляваць цалкам новы абрыс паэзіі, якая захапляе з першага погляду? Менавіта гэтакае здзейсніў А. Альмейда (1971 г.н.), які надрукаваў у выдавецтве «Сэці летрас» у 2011 г. кнігу вершаў «Попельная серада і іншыя паэмы». Яна атрымала ў 2012 г. Літаратурную прэмію Бункэ Бразільскай суполкі японскай культуры ды сачыяльнай дапамогі.

Алег спакойна, не кідаючыся ў крайнасці нахштальт імітацыі ці відавочнага ўплыву, без супер-канцэнтраванай вобразнасці ці метафарычнасці, уласцівых знакамітаму бразільскаму «пакаленню 45-га», без вышталцонных словаў авангардыстаў, без экстазу неарамантыкаў, склаў новае, што выкарыстала знаходкі папярэдняга. Відавочна, цяжка выйсці цалкам з ценю гігантаў, і ў твора Алега адчуваецца цыклічная, самапаўтаральная бы закляцце метапаэтыка Жоао Кабрала Мела Нэта (1920 – 1999).

Натуральна, Алег не з'явіўся на глебе бразільскай літаратуры як чысты аркуш. За яго плячыма – агромністы багаж славянскай паэзіі, пачынаючы з Аляксандра Пушкіна – таго, хто пачаў новы век расійскай славеснасці.

Каб ацаніць паэтычная багацце, дастаткова зірнуць на паэму «Попельная серада». Яна даволі доўгая, мае 13 раз-

дзелаў, дзе апісваецца феномен тыпова бразільскі – Карнавал. Аднак Алег робіць яго метафарай пражытага жыцця, пазірае на «рэшткі свята», на тое, што засталася, калі ўжо сплылі радасць і абуджэнне.

*Спіць каралеўна
На ложку прасторным
раскошы,
Нагая сярод прасторы
Пакоранай прыгажосцю.
Раніца. Дзесяць. Сонца
Дзёрзкае мякка крочыць
Гоніць душныя цені –
Пурпуровую фарбу жарсці
Фіранак цнатлівых
і шчыльных...*

У «Попельнай серадзе й іншых паэмах» яшчэ ёсць сотня

хайку, што цяпер у Бразіліі мае шмат прыхільнікаў. Хайку перадае імгненны ўражанні, яны – канцэнтраванае адчуванне, асабіста абвостранае пачуццём часу, які сыходзіць і не вернецца аніколі. У хайку Алег сягае амаль бездакорнай гармоніі.

*Сонца сыходзіць
І ўжо не асветліць ніколі
Шчасця ці гора.*

Нарадзіўся Алег у звычайнай небагатай, але добра адукаванай сям'і ў Гомелі. Пасля школы паступіў у маскоўскі Ін'яз (інстытут замежных моў, цяпер – дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт. – «КГ») імя Марыса Тарэза, пасля, каб выжыць і зарабляць, вучыўся ў Маскве ж на эканаміста. Перакладаў, працаваў у камерцыйнай фірме. Шмат пісаў, і друкавацца пачаў яшчэ ў Гомелі. Літа-

ратура хутка зрабілася асноўным жыццёвым інтарэсам, астатняе, як сказаў сам Алег, «каб не памерц з голаду». Вывучыў партугальскую з чыстай цікавасцю, па кніжках Мачада дэ Асіз і Эрыка Верысіма, дый карыстаючыся амерыканскім курсам партугальскай мовы. Алег іміграваў у Бразілію ў 2005-м, калі яму было ўжо 34 гады. З таго часу жыве тут і працуе перакладчыкам з рускай; пабраўся шлюбам з мясцовай дзяўчынай; пачаў пісаць на партугальскай. Алег піша, што сам не чакаў убачыць свае вершы ў паэтычных анталогіях. Таксама Алег перакладае на партугальскую Бадлера, Пушкіна і Дастаеўскага.

**Пераклаў і падрыхтаваў
Зміцер
МАГІЛЕЎЦАЎ,
г. Сан-Паўлу (Бразілія)**

СТУДЗЕНЬ

1 – Бандарэнка Валерый Мікалаевіч (1946, Расія), акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

1 – Белавусаў Уладзімір Пракопавіч (1921, Шумілінскі р-н – 2006), мастак кіно, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974) – 95 гадоў з дня нараджэння.

1 – Богуш Францішак Ксаверый Міхал (1746, Віленскае ваяв. – 1820), філосаф, гісторык, тэолаг, пісьменнік, удзельнік паўстання 1794 г. – 270 гадоў з дня нараджэння.

1 – Гожа (Гродзенскі р-н; вяд. з XV ст.), вёска – 615 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах пра двор Ожа (Гожа) у Трокскім ваяводстве ВКЛ, уладанне вялікага князя.

1 – Грабаўка (Гомельскі р-н; вяд. з XVIII ст.), вёска – 315 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

1 – Даўгалессе (Гомельскі р-н; вяд. з канца XIX ст.), вёска – 165 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

1 – Зябраўка (Гомельскі р-н; вяд. з XVIII ст.), вёска – 315 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

1 – Каравачы (Рэчыцкі р-н; вяд. з XVIII ст.), вёска – 315 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

1 – Карскі Яўхім Фёдаравіч (1861, Гродзенскі р-н – 1931), філолаг-славіст, заснавальнік беларускага навуковага мовазнаўства і літаратуразнаўства, этнограф, фалькларыст, палеограф, педагог, акадэмік Пецябургскай АН, правадзейны член Інбелкультура, Чэшскай АН – 155 гадоў з дня нараджэння.

1 – Леў Крэўза (Лявон; 1551, Падляшша – 1639), уніяцкі царкоўны дзеяч, пісьменнік-палеміст – 465 гадоў з дня нараджэння.

1 – Кудравец Анатоль Паўлавіч (1936, Клічаўскі р-н – 2014), пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1986), узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

1 – Нацыянальная дзяржаўная тэле-радыёкампанія Рэспублікі Беларусь (Мінск; першая радыёперадача адбылася 15.11.1925 г., першая тэлепраграма адбылася 01.01.1956 г.) – 60 гадоў з часу правядзення першай тэлеперадачы.

2 – Гуркоў Уладзімір Сяргеевіч (1931, Мсціслаўскі р-н), этнограф – 85 гадоў з дня нараджэння.

2 – Жук Уладзімір Іосіфавіч (1941, Стаўбцоўскі р-н – 2009), мастак-плакатыст – 75 гадоў з дня нараджэння.

2 – Міхась Зарэмба (Міхаіл Мікалаевіч; 1941, Лагойскі р-н – 2002), пісьменнік, перакладчык, аўтар кніг апавесцяў і апавяданняў для дзяцей, перакладаў твораў рускіх і ўкраінскіх пісьменнікаў, рамана Г. Уэлса «Чалавек-невідзімка» – 75 гадоў з дня нараджэння.

2 – Кароткі Уладзімір Георгіевіч (1956, Карэліцкі р-н), літаратуразнаўца-медывіст, які займаецца праблемамі старабеларускай літаратуры XVI – XVII стст., вывучае помнікі эпохі Рэфармацыі, Контррэфармацыі, Контрправа-слаўя, культуролаг, педагог – 60 гадоў з дня нараджэння.

2 – Пархоменка (па мужу **Казак**) **Валянціна Васільеўна** (1956, Чачэрскі р-н), спявачка, заслужаная артыстка Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

2 – Шарубіна Ніна Уладзіміраўна (1961, Магілёўская вобл.), оперная спявачка, заслужаная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2012) – 55 гадоў з дня нараджэння.

3 – Башылаў Міхаіл Сяргеевіч (1821, Жлобінскі р-н – 1870), мастак, ілюстратар – 195 гадоў з дня нараджэння.

3 – Губарэвіч Віталь Міхайлавіч (1926, Дзятлаўскі р-н – 1976), грамадскі дзеяч, паэт – 90 гадоў з дня нараджэння.

3 – Кандрусевіч Тадэвуш Ігнацьевіч (1946, Гродзенскі р-н), дзеяч Рымска-Каталіцкага Касцёла ў Беларусі, арцыбіскуп, мітрапаліт Мінска-Магілёўскі – 70 гадоў з дня нараджэння.

3 – Харык Рыгор Ільч (1951, Мінск), артыст аперэты, заслужаны артыст Беларусі – 65 гадоў з дня нараджэння.

4 – Абрамаў Максім Паўлавіч (1911, Расія – 1973), акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

4 – Мемарыяльны музей-майстэрня З.І. Азгура (Мінск; 1996), дзяржаўная ўстанова, адзіны манаграфічны музей у Беларусі, створаны на базе творчай майстэрні скульптара, – 20 гадоў з часу стварэння (адкрыты 18.02.2000).

4 – Шаранговіч Канстанцін Пятровіч (1956, Мядзельскі р-н – 2014), мастак-ілюстратар, графік, жывапісец, педагог – 60 гадоў з дня нараджэння.

4 – «Юнацтва» (Мінск; дзейнічала з 04.01.1981 па 01.07.2002 г.), дзяржаўнае кніжнае выдавецтва – 35 гадоў з часу заснавання на базе рэдакцыяў выдавецтваў «Мастацкая літаратура» і «Народная асвета».

5 – Гаранская Таццяна Георгіеўна (1951, Мінск), мастацтвазнаўца – 65 гадоў з дня нараджэння.

Калядная казка для дзяцей і дарослых

Цёплыя і смешныя гісторыі пра прыгоды дзядулі Пэтсана і коціка Фіндуса, створаныя шведскім пісьменнікам і мастаком Свэнам Нурдквістам і перакладзеныя больш як на 30 моваў, ведаюць і любяць дзеці ды іх бацькі ў многіх краінах свету. А цяпер дзядуля і коцік упершыню загаварылі па-беларуску дзякуючы Саюзу беларускіх пісьменнікаў і перакладчыцы Надзеі Кандрусевіч. Казка «Пэтсан і Фіндус святкуюць Каляды» пабачыла свет у адмыслова створанай для дзяцей серыі «Каляровы ровар» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў у выдавецтве «Кнігазбор». 17 снежня ў галерэі сучаснага мастацтва «Ў» адбылася прэзентацыя казкі, яе галоўныя героі загаварылі галасамі акцёраў Паўла Харланчука і Ганны Хітрык.

Кнігі С. Нурдквіста ўжо сталі класікай шведскай літаратуры, а яго незвычайныя ілюстрацыі, адначасова насычаныя колерам і дэталямі, прывабліваюць і дзетак, і дарослых. Аўтар нарадзіўся ў 1946 годзе ў Хельсінборгу, працаваў у розныя часы архітэктарам, настаўнікам, ілюстратарам, але толькі маляванне цікавіла яго найбольш цягам усяго жыцця.

Распачынаецца чароўная казка так: «Нарэшце хоць крыху пацяплела! Ужо некалькі дзён было так холадна, што Пэтсан не мог нос высуnúць за дзверы, нават у краму не хадзіў. У хаце няма ні кавалачка ежы, а заўтра ўжо Каляды. Трэба абавязкова набыць што-небудзь да святочнага стала, ссекчы ялінку ў лесе і прывезці яе дахаты, напячы імбірнага печыва і зрабіць яшчэ шмат чаго.

Фіндус стаяў ля дзвярэй і чакаў Пэтсана. Падстаўку пад ялінку ён ужо адшукаў.

– Пэтсан! – паклікаў Фіндус. – Хадзем ужо ў лес па ялінку!

І тут здарылася тое, што не мусіла здарыцца: Пэтсан падварнуў нагу. Як жа яны дойдуч да крамы, як набудуць ежы, як прынесуць з лесу ялінку? Пра прыгоды герояў чытайце ў кнізе.

Выданне можна набыць у крамах «Акадэмікніга» (пр-т Незалежнасці, 72), кнігарня «Логвінаў» (пр-т Незалежнасці, 37А), «Кнігарня пісьменніка» (вул. Казлова, 2), «Веды» (вул. К. Маркса, 36), «Светац» (пр-т Пераможцаў, 11), «Цэнтральныя кніжны» (пр-т Незалежнасці, 19), «Кнігі & кніжачкі» (пр-т Незалежнасці, 14), Кніжная выстава-кірмаш «Мир книг» (вул. Янкі Купалы, 27). Таксама выданне можна набыць у інтэрнэт-крамах knihi.by і imbryk.by.

Прэс-служба ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Паважаныя сябры!
Наступны нумар «Краязнаўчай газеты»
выйдзе 4 студзеня. Да сустрэчы ў новым годзе!
Вясёлых святаў!

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НОВАЛУКОМЛЬ – горад раённага падпарадкавання ў Чашніцкім раёне, на паўднёва-ўсходнім беразе Лукомскага возера. За 23 км ад Чашнікаў. Насельніцтва 14,1 тыс. чал. (2009), 13 073 чал. (на 1 студзеня 2015).

Заснаваны непадалёк в. Лукомль у сувязі з будаўніцтвам Лукомскай ДРЭС (пачалося ў 1964 г.) як пасёлак ДРЭС (пад назваю Піянерны) у Бе-

Падвясны мост і Уваскрасенская царква ў Новалукомлі

шанковіцкім, з 1965 г. у Чашніцкім раёнах. З 31 снежня 1965 г. гарадскі пасёлак, з 31 ліпеня 1970 г. – горад.

Славутыя мясціны: Лукомская ДРЭС (1964) і Уваскрасенская царква (1994).

НОВІК-ПЯЮН **Сяргей Міхайлавіч** (н. 27.08.1906, в. Лявонавічы Нясвіжскага раёна – 26.08.1994, г. Мінск) – беларускі паэт, празаік, мастак. Псеўданімы: Алесь Бярозка; С. Каліноўскі; Малады Дзядок; Сяргей Пяюн; С. Стапанчык; Н. Сяргеў; Od naszego morza; Dziecko Pomorza; Glos Swiecki; Krasnoludek; Krasnoludek z Boryw Tucholskich; Stary Dziadok; крыптанімы: Н.; С. Н.; С. П.; N.

Скончыў Нясвіжскую гімназію (1924), беларускія настаўніцкія курсы ў Вільні (1926). Арганізатар і першы кіраўнік Лявонавіцкага народнага хору, беларускай школы ў роднай вёсцы (1926). Арганізаваў гурток ТБШ, беларускую бібліятэку і тайныя школы ў Лявонавічах і наваколлі, за

што ў 1926 г. высланы польскімі ўладамі ў Швеце над Віслай. У 1927 – 1931 гг. супрацоўнік віленскага часопіса для дзяцей «Заранка». Пасля вяртання ў родныя мясціны ў 1931 г. зноў арыштаваны і высланы пад нагляд паліцыі ў Слонім. Чарговы раз арыштаваны польскімі ўладамі ў сакавіку 1939 г.; зняволены ў турме ў Баранавічах. Вызвалены пасля прыходу Чырвонай Арміі. У 1939 – 1940 гг. працаваў у сістэме народнай адукацыі, потым дырэктарам Слонімскага раённага краязнаўчага музея. У чэрвені 1941 г. выратаваў экспанаты музея разам з І. Стаброўскім, схававшы іх на ўсходняй горада. Пад час вайны падтрымліваў сувязі з партызанамі. У 1943 г. арыштаваны СД; адпраўлены ў лагер смерці Калдычэва. 4 ліпеня 1944 г. пад час расстрэлу групы вязняў (600 чалавек) паранены, прыкінуты мёртвым, што і выратавала.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)